

Tóth Károly Antal

Amit nem mondtam el az Ellenpontokról való vallatásomkor a román biztonsági szerveknek

Az Ellenpontok szamizdat folyóirat lebukása után a román állambiztonsági szervek által kicsikart utolsó nyilatkozatom címmel jelent meg a Kapu idei (2015-ös) februári számában a bukaresti archívum által elküldött anyagban talált hajdani, de az összefüggéseket jegyzetekkel megvilágító vallomásom. Talán nem érdektelen, ha ezúttal áttekintem, milyen tényeket „felejtettem el” megemlíteni akkor a szekunak becézett, a tisztességgel hadilábon álló szervek előtt.

Akit vallatnak, az mindenekelőtt két próbatétellel szembesül. Közülük a fontosabb az, hogy a kihallgatás módjából, a neki szegzett kérdések felvetéséből, a hivatalosságnak az ő válaszaire adott reakcióiból kikövetkeztesse, mi az, amit róla, cselekedeteiről és kapcsolatairól a szervek tudnak. A másik próbatétel az a bánásmód, amit a válaszaival elégedetlen faggatói vele szemben alkalmaznak. E kettősségből az első a meghatározóbb, mert abból próbálhatja az ember igazán felmérni helyzetét, és eldönteni, hogy a tények halmazából mi legyen az, amit bevall.

Egy harmadik esetben hazug vádak beismerésére igyekeznek a vallatott személyt rávenni, hogy alaptalan indokokkal perbe fogják. Vagy kétszer teszteltem a vallatóimat, vajon nem erre készülnek-e. Azt mondtam nekik, hogy én nem bírom a verést, ezért inkább közöljék máris, mit akarnak hallani tőlem. Diktálják nekem, mit írjak a vallomásomba. Ilyenkor azt válaszolták, hogy csak az igazat mondjam. Ebből azt a következtetést vontam le, hogy valószínűleg nem akarnak kirakatpert rendezni nekünk.

Amikor Szócs Gézárt 1988 november 6-án Kolozsváron az iskolából, ahol tanított, bekísérték az állambiztonságiak, egy ilyen eseményre már eleve úgy készült fel (mesélte a *Budapesti beszélgetés az Ellenpontokról, 1986* című magnóra rögzített dokumentumban), hogy elzárkózik a szekusokkal való kapcsolatteremtéstől, mondván, hogy „én magukkal nem tárgyalok”. Utólag is kételkedett annak helyességében, hogy végül másként cselekedett. Mint mondta: „Tulajdonképpen itt estem csapdába. Amikor belementem a dialógusba. Mert ha én, elhatározásom szerint, nem szólok egy szót se, ez a bevallása lett volna annak, hogy én bűnös vagyok. De én azért mentem bele egy dialógusba, hogy meggyőzzem őket, hogy én abszolút nem vagyok bűnös.”

Még a „közönséges” rendőrségre bekísért ember sem maradhat makacsul szótlan, mert az nem csak a bűnösségét, hanem az állami szervekkel szembeni ellenséges viszonyulását is egyértelműen bizonyította volna. Márpedig ez helyzetében semmiképpen sem lett volna a hasznára, többek között azért, mert a hallgatás a védekezést szolgáló, a szerveket esetleg félrevezető állításainak a közlését is lehetetlenné tette volna.

A továbbiakban ismertetem az Ellenpontokkal és a vele pozitív viszonyban levő emberekkel kapcsolatos elhallgatásaimat, illetve a róluk szóló, a szeku félrevezetését szolgáló hamis állításaimat.

1. Bár megegyeztünk, hogy amikor ennek eljön az ideje, Ara-Kovács Attilával és Szócs Gézával együtt hármasban vállaljuk szerepünket az Ellenpontok létrejöttében és kivitelezésében, Szócsról csak annyit említettem, hogy „tudott a folyóirat létezéséről”, és október végi látogatása „alkalmával is hosszabban beszélünk a folyóiratról”. Arról nem szóltam, hogy ő is írt bele, és persze arról sem, hogy vállalta: Erdély belső vidékein terjeszti a szamizdatunkat.
2. A feleségem, Tóth Ilona szerepét (aki, mint közismert, az Ellenpontok szerkesztőségének egyik tagja volt) nemcsak én, hanem – tudtommal – a társaim sem említették. Őt a kihallgatások alatt november 7-én este és másnap délelőtt hívták be a szervekhez.
3. Már februárban megtudtam Ara-Kovácsról, hogy Molnár János az ellenpontos csoport tagja, de az ő neve a kihallgatásom alatt csak irodalmi alkotásai és közlési problémái kapcsán került szóba, valamint megállapítottam azt a közismert tény, hogy ő és Ara-Kovács ismerik egymást.
4. Keszthelyi Andrásról elmondtam, hogy ő is tudott az Ellenpontokról. Ez főleg a november 8-án nála talált húsznál több szamizdat miatt történt. Ehhez járult az Ara-Kováccsal folytatott,

számomra ismeretlen tartalmú, álnevekkel megtűzdelt (és a szervek által nyilván lehallgatott) éjszakai telefonbeszélgetéseinek ténye, különösen, hogy az egész álnevesdit a magam álnevével együtt vallatóim „árulták el” nekem. Tudtam, hogy Keszthelyi sokat írt az Ellenpontokba, de erről mélyen hallgattam.

5. A vallomásomban felsoroltam a lapban megjelent írásaimat. Közöttük említettem, „hivatalosan” magamnak tulajdonítva, Takács Ferenc László „*Démonidézés*” című írását is, amelyet ő az én buzdításomra készített Lăncrănján magyarellenes könyvéről, és a szamizdatunk harmadik száma közölte.
6. A feleségem és én Kovács Erzsébet tanárnőnek is adtuk kölcsön olvasásra Ellenpontokat. Erről sem esett szó a kihallgatásunkon.
7. Nem volt szó a feleségem, Tóth Ilona részvételéről a szitával nálunk történt sokszorosításban, sem arról, hogy az esténként-éjszakánként nyomtatással készült lapokat másnap kivitte Váradhegyaljára a szüleihez, és betette a ruhásszekrényükbe, majd az utolsó két szám (a hetes és a nyolcas) elkészülte után az egész anyagot kettesben szállítottuk el az Ara-Kovács lakására. Mindezekben való szerepéről nem történt említés sem a kihallgatásaimon, sem az azok után megírt jelentésemben.
8. Egyszer megkérdeztem a nálunk látogatóban lévő Ernszt Árpád budapesti barátunkat (aki később Varga E. Árpád néven az erdélyi demográfiai viszonyok kitűnő ismerője lett, több vaskos kötetben jelentek meg az általa összeállított anyagok), hogy nem vinné-e át az Ellenpontok akkoriban nyomtatott hetes számát. Megkérdezte: Ez fontos? Mikor azt válaszoltam, hogy igen, szó nélkül vállalkozott rá. Simán átjutott vele a határon, és minden bizonnyal Rékasi Jánosnak adta át Budapesten. Ernszt Árpád neve szóba sem került a vallatásomkor.
9. Amikor bevallottam, hogy Király Ernő ügyvédnek kölcsönadtam négy Ellenpontok számot, nem említettem, hogy két nap múlva közölte velem: lakásánál megjelentek a szekusok, és kérték tőle az Ellenpontokat. Állítólag azt mondták neki: tudják, hogy több száma a birtokában van. Azt sem említettem, hogy egy hét múlva elmondta: konspiratív találkozóra hívták, ahol továbbra is követelték tőle az Ellenpontokat. Azt se árultam el a szekunak, hogy ezután Király Ernő ügyvéd tudatta velem: Kolozsvárra utazik, hogy a Korunk munkatársait „értesítse a veszélyről”, amit a szamizdatban esetleg részt vevő valamelyik szerkesztőségi tag idézhet a fejére. Mindezt persze „elfelejtette”, mire minket, valódi ellenpontosokat beidéztek. A Molnár János vele készített interjújában úgy mesélte (lásd: *Az egyetlen – az Ellenpontok és az ellenpontosok története, Szeged, 1993, 107-114. o.*), mintha mindezeket azelőtt soha nem említette volna nekem. Akkor már gyanakodtam rá, de azért téves megítélésemtől tartva mindezekről nem szóltam a biztonsági szerveknek. Valószínűnek tartom, hogy a nekem mondottakat azért „felejtette el”, mert fejmosást kapott értük a szekutól. Persze az is lehet, hogy a szerveket érdekelte, hogyan reagálok, amikor 1982 őszén – a házkutatásokat megelőzően – megtudom, hogy Királynál keresik az általam neki kölcsönadott Ellenpontokat, és megbízták őt az ezen eseményekről való, később letagadott informálásommal. Tekintve Király Ernő valós szerepét, kétségtelenül hiba lett volna elhallgatnom, hogy Ellenpontok-számokat adtam kölcsön neki, még ha akkor nem is voltam biztos abban, hogy besűgő. Hiszen csak a dossziéim anyagából tudtam meg bizonyosan, hogy az Ellenpontok leleplezését végül is neki köszönhattuk. Minden őt illető gyanúm ellenére rossz érzéssel vallottam arról, hogy a szamizdatunkból adtam neki is. Attól tartottam, hogy ha tévesen ítélem meg a helyzetet, ezzel az ügyvédi karrierjét teszem tönkre.
10. Vallatásom során a román biztonsági szolgálat emberei rákérdeztek, hogy kik vitték át Magyarországra az Ellenpontok számait. Ara-Kovács Attilával elkerültük, hogy erről egymással egyszer is beszéljünk. A szekusok erre vonatkozó kérdésére azt válaszolhattam, hogy nincs tudomásom arról, ki vagy kik lehettek azok, akik ebben részt vettek. Szinte bizonyos viszont, hogy például Rékasi János, Ara-Kovács akkori jó barátja is a közvetítők között volt, de nyilvánvaló, hogy erről nem beszéltem.

Ismerőseink többi része, mindenekelőtt a nagyváradiak, nem is értesültek az Ellenpontok létezéséről, ezért nem tartozhattak se az „említhetők”, se az „eltitkolandók” közé. Főleg a Fáklya szerkesztői és az Ady-kör tagjai között voltak olyan barátaink, jó ismerőseink, akik előtt mélyen

elhallgattuk az Ellenpontok létét és a vele kapcsolatos tevékenységünket. Szamizdatunk végül is nem kifejezetten a váradiak számára készült. A rokonaink se tudtak róla, bár – mint másutt említettem – a feleségem édesanyja érezte, hogy itt valami titkolnivaló van, amikor Ilona az utolsó két készülő szám példányait becsomagolva elvitte hozzá, és mintegy elrejtette a szekrényben,

A Lăncrănjan-szám előkészületeinél Spaller Árpád barátomat is megkérdeztem, nincs-e kedve egy meg nem nevezett folyóiratba írni a magyarokat tisztességtelenül ábrázoló könyvről, de nem lelkesedett a gondolatért. Ha mégis megírta volna, nyilván az ő munkáját is a magaménak vallottam volna a vallatásom során.

Varga Gábor vegyészmérnököt, az Ady Endre Irodalmi Kör vezetőségének a tagját a legjobb barátaim között tartottam számon. Mivel 1975 júniusától legalább két évig államellenes cselekedetek rágalmaival zaklatták a román állambiztonsági szervek, és kilátásba helyezték, hogy pert rendeznek a számára, úgy éreztem, neki különösen kerülnie kell az Ellenpontokkal kapcsolatos minden érintkezést. Mivel magánházban lakott, Ara-Kovács Attila az elrejtési való papírjait nála kívánta „biztonságba helyezni”. Én ezzel nem értettem egyet. Nem vettem részt az erről folyó tárgyalásukon, és magam nem segítettem a kérdéses papírok odaszállításában. Én is jelen voltam a feleségemmel együtt, de kinn sétáltam Varga udvarán, messziről nézve a pincészerű kis szobát, amely magába fogadta Ara-Kovács irományait. Nem kívántam tudni, mi az, aminek az elrejtése történik. Ezért azt sem tudtam, vajon van-e közte Ellenpontok szám.

Én az Ellenpontokról Vargával tudtommal soha nem beszéltem. Amikor 1982. november 9-én elibém tették az ő írott beismerését, hogy amikor egyszer a kisfiával bennünket meglátogatott, és a nyúlketreceinknél megkérdeztem tőle, ismeri-e az Ellenpontokat, az addigi „beismeréseimhez” ezt is hozzáadtam (az utolsóban is benne van), mert arra gondoltam, hátha szüksége van erre az állításra; talán valami egyebet akar ellensúlyozni vele a szekusok előtt.

Az akkor tizenöt éves Csaba fiamat mindenekelőtt Varga miatt kértem, hogy még aznap keresse fel két barátunkat. Először Spallerékhez kerékpározott, ahol elmondta, mit látott aznap a nálunk történt házkutatáskor. Ez azért kellett, hogy ha lehet, elterjedjen az események híre, és mindenki legyen óvatosabb. Vargáéknál viszont sokkal fontosabb volt a látogatás célja. Varga Gábor éppen a fiam beszámolójának a hatására szedte elő az Ara-Kovács hozzá hordott írásait, és égette el azokat az udvarukon. Így a két nap múlva (kedden) náluk is bekövetkezett házkutatáskor nem találtak olyan (idegen) irományokat, amelyek a ház gazdáját kompromittálták volna.

Varga úgy emlékszik, hogy a nála levő Ellenpontok számokat is elégette. Ágoston Vilmos viszont a Molnár Jánosnak adott interjúbán elmondta: a házkutatás előtti napon meglátogatta Vargáékat. Látva az Ellenpontokat, betette azokat az autójába, és hazavitte Marosvásárhelyre (*Molnár János: i. m. 152. o.*).

Varga Gábor a szekusoknak beszámolt a fiam látogatásáról. Ezt azzal indokolta, hogy az egyik szomszédja az állambiztonság megbízásából figyelte a náluk történtek minden mozzanatát.

Az elkövetkező években meg sem próbáltam Romániába utazni. A bukaresti CNSAS archívum dokumentumai szerint be sem engedtek volna. Mikor Ceaușescut kivégezték, és a helyzet javulni látszott, levelet írtam Vargának. Eddig nem írtam neked – mondtam neki levelemben –, mert talán kompromittáltak volna. Azt hiszem, most már nyugodtan írhatunk egymásnak.

Varga egy idő után egy közös ismerőssel azt üzentte, hogy neki nincs ideje levelet írni. Azóta nincs köztünk semmi kapcsolat.

Az állambiztonságiak, miután '82. november 9-én a Varga Gábor írásbeli nyilatkozata alapján elismertem, hogy a nyúlketrecnél megemlítettem neki az Ellenpontokat, nem tettek fel egyetlen kérdést sem övele kapcsolatban. Se a Csaba fiamnak a házkutatásunkat követően nála tett látogatásáról, se az Ara-Kovács által oda hurcolt papírokról engem nem kérdeztek. Pedig ez alkalom lehetett volna, hogy ismét felrójam nekik az Ady-kör elleni (Varga 1975 nyarán indult meghurcolásával kezdődő) indokolatlan akcióikat, mint tettem másfél évvel korábban, amikor András őrnagy Ara-Kovács írásai kapcsán hívott fel hozzájuk, vagy az Ellenpontokkal kapcsolatos, Kiss őrnagnál kezdődő kihallgatásaim elején.

(2015. augusztus eleje.)

(*Megjelent Kapu folyóirat 2015. augusztusi számában*)